

ПРО ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ ДИСКУРС У ЛІТЕРАТУРІ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ПОГРНИЧЧЯ ХХ ст.

(Сухомлинов О. М. Етнокультурний дискурс у літературі польсько-українського пограниччя ХХ століття. Монографія. — Донецьк : «Ландон», 2012. — 430 с.)

Дослідження польської літератури «кресів» на рівні художніх етнокультурних моделей багато в чому пояснюють явища гіпертекстуальності та інкорпоративності пограничного макротексту, поглиблюють науково-змістові й часопросторові можливості аналізу польсько-українського культурного феномену пограниччя, розширюють термінологічний апарат теорії, історії літератури, семіотики, імагології, культурної та соціальної антропології.

Дослідник робить спробу розширити семантику поняття «пограниччя», вказуючи на те, що сам термін став знаком певного способу мислення та наукових досліджень у гуманітарних науках, що характеризується не тільки новизною, але й своєрідною культурною вищестію, а тому розширює традиційні сфери його застосування.

Як зазначається у вступі монографії О. М. Сухомлинова, література українсько-польського пограниччя ХХ ст., особливо етнокультурний аспект лімінального макротексту, залишається маловивченим явищем сучасного літературознавства, що значно звужує уявлення про повноту літературного процесу у цілому, його полікультурне розмаїття, художній плюралізм та проблемну багатовекторність імагологічних презентацій. Автор слушно зазначає, що суспільні, політичні та економічні перетворення минулого століття призвели до того, що у більшості європейських країн місце моногоспної культурної моделі посіли моделі полігоспії та мультикультуралізму, що стало іманентною часткою європейської ідентичності, де політичні кордони змінювалися значно швидше ніж культурні. Проблема культурної інтерференції та полісемії етнокультурної моделі порубіжжя набула особливої ваги у світлі новітніх постколоніальніальних студій і сучасного пограничного дискурсу.

О. Сухомлинов робить вагомий внесок у дискусію щодо змістовності та доцільності вживання наукового терміну польського літературознавства «креси», яке є правомірним, змістовним та самодостатнім, проте, з точки зору українського літературознавства й бачення лімінального простору, містить у собі елементи експансивності. У такому контексті концепт «пограниччя» є більш всеохоплюючим, об'єктивно зумовленим та концептуально обґрунтованим. У монографії наголошується, що інтердисциплінарність та багатифункціональність категорії «пограниччя» обумовлена її універсальністю, що, з одного боку, відображає глибинні палімпсести сучасних цивілізацій і культур, держав, народів і регіонів, а з іншого — художньої літератури, що репрезентує ці ж самі цивілізації та культури, держави, народи й регіони.

Автором здійснений аналіз авторських етнокультурних моделей польсько-українського пограниччя, представлених у прозових творах Я. Івашкевича, Л. Бучковського, В. Одоєвського, А. Хцюка, Р. Верника та М. Шофер, що дозволяє більш глибоко та детально простежити взаємозалежності та взаємовпливи лімінальних текстів ХХ століття, дослідити закономірності, висвітлити генезис та особливості розвитку польської літератури ХХ ст. на польсько-українському кресно-пограниччі, виявити та дослідити імагологічні концепти етнокультурної моделі польської художньої літератури порубіжжя.

Проаналізувавши художні твори згаданих кресових письменників, Олексій Сухомлинов доходить до низки висновків, зокрема стверджуючи, що етнокультурна модель повоєнної прози польсько-українського пограниччя за проблематикою, стильовими та поетичними особливостями є відмінним рівнем генезису. З одного боку, літераторів продовжувала приваблювати сентиментально-ностальгічна сти-

лістика сприйняття вінценто-полівських «кресів», а з іншого — у письменницькому середовищі виникла стійка тенденція до художнього осмислення складних історичних, культурних і політичних реалій воєнного та повоєнного часу в контексті українсько-польського конфлікту, формувалась колективна перцепція кресопограниччя як «проклятої землі». Дослідник зауважує, що основою художньої етномоделі пограниччя є авторське уявлення про світ малої вітчизни, особистісна пам'ять і свідомість індивіду, а також феномени колективного порядку: колективна свідомість та історична пам'ять, в основі яких лежать більш конкретні концепти:

архетипи, стереотипи, міфи тощо. Пограничний текст вирізняється поліфонічністю комунікативних етномоделей і визначається відкритістю на впливи «іншого», а також призводить до інкорпорації та гіпертекстуальності польсько-української художньої літератури.

Дослідження Олексія Сухомлинова є внеском у сукупність теоретичних знань про культурні пограниччя, зокрема польсько-українське, структурованість, предметність і цілісність імагологічних презентацій у польській літературі ХХ ст., оригінальним системним сегментом якої є література лімінального простору.